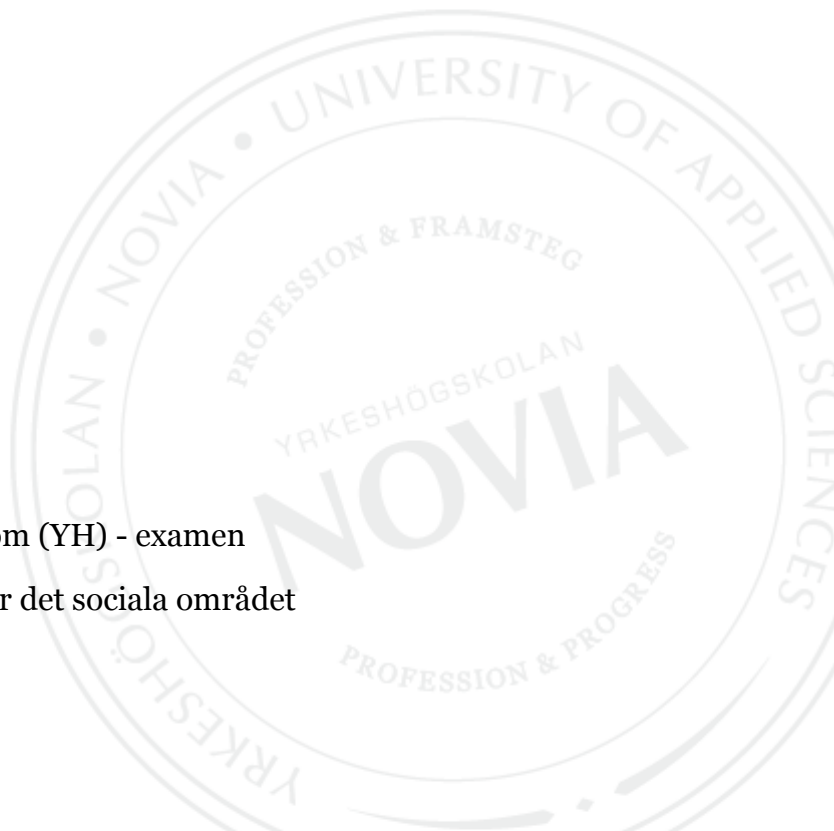

Djungelresan

-ett lekförslag för att främja barns kamratrelationer

Eva Westerholm

Examensarbete för socionom (YH) - examen
Utbildningsprogrammet för det sociala området
Åbo 2010

EXAMENSARBETE

Författare: Eva Westerholm

Utbildningsprogram och ort: Utbildningsprogrammet för det sociala området,
Yrkeshögskolan Novia, Åbo

Inriktningsalternativ: Socialpedagogiskt arbete

Handledare: Susanne Davidsson

Titel: Djungelresan - ett lekförslag för att främja barns kamratrelationer

Datum: 11.10.2010

Sidantal: 17

Bilagor: 2

Sammanfattning

Examensarbetet ingår i projektet *Det resilianta barnet*. Avsikten är att skapa ett konkret lekförslag till Folkhälsan rf:s mobbningsförebyggande projekt. Syftet med examensarbetet är att beskriva hur man på daghem genom lek kan stöda kamratrelationer mellan barn före skolåldern. Frågeställningen i arbetet är: Hur kan pedagogen hjälpa barn att stärka den sociala och emotionella utvecklingen så att det bidrar till goda relationer mellan barnen i gruppen?

Examensarbetet presenterar teorier kring barns lek, utvecklig i samspel och pedagogens roll i utvecklingen av barns kamratrelationer. Den praktiska delen innehåller en konkret lekmodell ”Djungelresan”. Lekmaterialet finns i bildformat och skriftliga anvisningar för leken medföljer. Leken ska inspirera pedagoger till att medverka i leken och skapa trygghet till varje barn. I leken stärks barns samvarokompetens, vilket skapar goda kamratrelationer.

Språk: Svenska

Nyckelord: Barn, lek, vänskap, kommunikation, känslor, mobbning, självförtroende.

Förvaras: Yrkeshögskolan Novias biblioteket, Åbo

OPINNÄYTETYÖ

Tekijä: Eva Westerholm

Koulutusohjelma ja paikkakunta: Sosiaalialan koulutusohjelma, Ammattikorkeakoulu
Novia, Turku

Suuntautumisvaihtoehto: Sosiaalityö

Ohjaaja: Susanne Davidsson

Nimike: Viidakkomatka – leikkiehdotus lasten toveruussuhteiden edistämiseksi

Päivämäärä: 11.10.2010

Sivumäärä: 17

Liitteet: 2

Tiivistelmä

Opinnäytetyö sisältyy ”Det resilienta barnet” projektiin. Opinnäytetyön tarkoitus on luoda käytännön leikkiehdotus Folkhälsan rf:n kiusaamista ehkäisevää projektia varten. Tutkintotyön tavoite on kuvailla, miten päiväkodissa leikin avulla voidaan tukea lasten välisiä toveruussuhteita ennen kouluikää. Kysymyksenasettelu työssä on: Miten aikuiset voivat auttaa lasta vahvistamaan sosiaalista ja emotionaalista kehitystä niin, että ryhmän lasten kesken muodostuu hyvät suhteet?

Opinnäytetyö esittelee teorioita lapsen leikistä, yhteistoiminnan kehittymisestä ja opettajan roolista lapsen toveruussuhteiden kehityksessä. Opinnäytetyön käytännön osuus sisältää leikkimallin nimeltään ”Viidakkomatka”. Leikkimateriaalia löytyy myös kuvia ja liitteenä ovat myös ohjeet. Leikki tulee innostaa opettajia avustamaan leikissä ja luomaan turvallisuutta jokaiselle lapselle. Leikki vahvistaa lapsen yhdessäolokelpoisuutta mikä luo hyvät toveruussuhteet.

Kieli: Ruotsi

Avainsanat: Lapsi, leikki, ystävyys, kommunikaatio, tunteita, kiusaaminen, itseluottamus.

Arkistoidaan: Ammattikorkeakoulu Novian kirjastossa, Turku

BACHELOR'S THESIS

Author: Eva Westerholm

Degree Programme: Social service at Novia University of Applied Sciences, Turku

Specialization: Social educational work

Supervisor: Susanne Davidsson

Title: Jungle-Journey; a relation- strengthening group activity for children

Date: 11.10. 2010

Number of pages: 17

Appendices: 2

Summary

This thesis is part of the project *The resilient Child*. The intention is to create a children's game to the Folkhälsan rf bullying prevention project. The purpose of this thesis is to describe how to support relationships between pre-school children through playing games together at kindergarden. The question in this thesis is: How can the pedagogue help children to strengthen the social and emotional development so that it contributes to good relationships between children in the group?

This thesis present theories concerning children's game, development through interaction, and the pedagogue's role in the development of children's friend relationships. The practical part of this thesis includes a concrete model for the game "Jungle Journey". Playing material is available as pictures and written instructions for game are included. The game will inspire pedagogues to participate and create security for each child. Through playing games, the children's interaction skills are strengthened, which creates good friend relationships.

Language: Swedish

Key words: Child, play, friendship, communication, emotions, bullying, self- confidence.

Filed at: Novia University of Applied Sciences, in the library, Turku.

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställning	1
1.2 Examensarbetets disposition	2
2 Forskning kring barns utveckling i samspel	2
3 Barns kamratrelationer	4
4 Pedagogens roll i arbetet att stöda barns kamratrelationer	5
4.1 Att skapa positiva relationer	5
4.2 Barn i negativ växelverkan	6
4.3 Kommunikation	7
4.4 Att samtala med barn om känslor	8
5 Leken och dess betydelse	10
5.1 Grunden till barns lek	10
5.2 Att genom lek främja barns samvarokompetens	11
6 Planeringsprocessen	12
6.1 Från tanke till praktik	12
6.2 Fotografering och godkännande	14
6.3 Folkhälsans kriterier	14
7 Avslutande diskussion	14
Källförteckning	17

Bilagor 1-2

Bilaga 1	Blankett för skriftligt godkännande av fotografering
Bilaga 2	Djungelresan – ett lekförslag för att främja barns kamratrelationer

1 Inledning

Mitt examensarbete ingår i projektet, *Det resilienta barnet*. Projektets mål är att utveckla resiliensstärkande modeller, metoder och material. Inom projektet har under läsåret 2009-2010 ingått ett samarbete med Folkhälsan rf:s mobbningsförebyggande projekt där min uppgift har varit att utveckla ett lekförslag där fokus ligger på att stöda och främja barns kamratrelationer. Folkhälsan samlar in material för att få kunskap om förebyggande arbetssätt och metoder samt för att skapa ett stödmaterial i form av en handbok för ingripande i och förebyggande av mobbning bland barn före skolåldern. Genom att skapa stödmaterial vill man öka medvetenheten och kunskapen hos pedagoger och övriga fostrare om vad mobbning är och hur man på olika sätt kan förebygga mobbning bland barn före skolåldern. Att arbeta med barns kamratrelationer har en betydande effekt när det gäller mobbningsförebyggande arbete. Det viktiga i arbetet är att stärka barns sociala färdigheter och deras kommunikationsförmåga och ge dem kompetens för att medverka i samspel med kamraterna. Ett fungerande samspel har en betydande effekt på barns välmående. Genom vuxnas medvetenhet och engagemang kan barnen få den fostran som behövs för att upprätthålla goda kamratrelationer (Stoor-Grenner & Kirves, 2010, 51).

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med examensarbetet är att beskriva hur man på daghem genom lek kan stöda kamratrelationer mellan barn före skolåldern. Examensarbetets utgångspunkt var att skapa ett lekförslag till Folkhälsans projekt. Mitt lekförslag som jag kallar ”Djungelresan” är tänkt att bli ett verktyg för personal på daghem och andra som arbetar bland barn. Djungelresan är mitt bidrag till Folkhälsans stödmaterial i arbetet med förebyggande av mobbning bland barn före skolåldern. Djungelresan stöder en positiv atmosfär och känslan av samhörighet, vilket förebygger mobbning och försvårar dess uppkomst. I mitt arbete på daghem, kommer jag dagligen i kontakt med barn som befinner sig i social samverkan med sina kamrater. Genom min utbildning har jag blivit mer och mer intresserad av hur jag som socionom kan stöda och ge kunskap till barn, om hur de skapar och behåller goda kamratrelationer.

I Grunderna för planen för småbarnsfostran (Stakes, 2005, 16-17) betonas barnens rätt till trygga människorelationer, trygg uppväxt och goda utvecklingsmöjligheter. Där betonas också pedagogens roll för att främja barnens välbefinnande och stärka barns emotionella och sociala kompetens och stöda dem i att upprätthålla jämlika och positiva kamratrelationer i gruppen.

Genom att förbättra klimatet och kontakten mellan barnen ökas möjligheten för varje barn att få känna sig tryggt och respekterat. På daghem ska arbetet vara medvetet och strukturerat med känslor, empati, ansvar, kommunikation och konflikthantering. Ett tryggt klimat ger en lugn och harmonisk barngrupp, där barnen stöder och hjälper varandra (Stakes, 2005, 19). En viktig fråga i detta sammanhang är betydelsen av den vuxnas roll. Hur kan pedagogen hjälpa barn att stärka den sociala och emotionella utvecklingen så att den bidrar till goda relationer mellan barnen i gruppen?

1.2 Examensarbetets disposition

Examensarbetet är indelat i en teoretisk del och en praktisk del. Den teoretiska delen består av teorier som handlar om barns sociala och emotionella utveckling och pedagogens roll i skapandet av barns kamratrelationer. Teorier baserar sig på Knutsdotter Olofssons (2003), Fanny Jonsdottirs (2007) och Margaretha Öhmans (2008) teorier. Den praktiska delen består av en utvecklad konkret lekmodell ”Djungelresan”. Lekförslaget ska inspirera personal på dagis att genom lek skapa samhörighet och stärka gruppens kamratrelationer. För att få en uppfattning över hur barn samspelar, har jag i följande kapitel utgått från den forskning som finns om hur det lilla barnet i tidig ålder samspelar med sin omgivning.

2 Forskning kring barns utveckling i samspel

Genom tiderna har kunskapen ökat kring spädbarn och barnets första år. Redan från födseln har barnet alla förutsättningar som behövs för att samspela med sin mor (Killén, 2009, 20). Det har forskats fram att barn har medfödda grundkompetenser som krävs för att de ska kunna påverka och lära av sociala relationer och att det lilla barnet redan från födseln är en social varelse (Sommer, 2007, 45; Killén, 2009, 20). Den kunskapen är

intressant och viktig för personal som arbetar med barn i förskoleåldern. Kunskapen om barnets tidiga relationer spelar en viktig roll i utvecklandet av arbetsmetoder, speciellt för arbetet med de minsta barnen (Niss & Söderström, 1996, 17)

Länge har kunskap funnits om att barnets tidiga relationer spelar en viktig roll för barnets utveckling. Barnet samspelar och påverkar interaktionsprocessen mellan sig och vårdaren redan från början (Niss & Söderström, 1996, 16; Killén, 2009, 20-21). På senare år har man inom forskningen intresserat sig för vilka faktorer som påverkar samspelet mellan barnet och vårdnadshavaren. I huvudsak handlar studier om mor- barn relationer eftersom det oftast handlar om barnets första period i livet. Undersökningar kring faderns betydelse för barnet har också blivit allt intressantare och det bedrivs idag allt mera forskning kring barns relationer. Forskningen har gett användbar kunskap om hur viktigt förhållandet mellan förälder och barn är och hur det påverkar barnet (Killén, 2009, 28).

Sommer (2007, 60) beskriver utvecklingsprocessen som handlar om att beskriva och förklara barnets gradvisa tillägnande av sociala och kulturella kompetenser. Människor i växelverkan påverkar kontinuerligt varandras handlingar, samtidigt som den sociala utvecklingen sker. Utvecklingen börjar redan från den första ögonkontakten mellan barn och förälder till den utvecklande dialogen med tonåringen. Sommer (2007, 60) menar att en uppmärksam iakttagare kan se exempelvis i leken hur barn konstant övar sig och prövar sitt tillägnande av social struktur, som ofta påminner om en vuxens.

Idag vet man att små barn har glädje och utbyte av att vara tillsammans med andra än föräldrarna och att de i tidig ålder är intresserade av andra barn. Pia Williams (2006) har lyft fram Jean Piagets teorier kring barns utvecklande av moraliska världen. Hon beskriver Piaget som en av 1900-talets mest inflytelserika forskare och liksom han har även kända forskare som, Freud, Vygotskij och Montessori starkt betonat gruppens betydande roll för barns utveckling. Vuxnas auktoritet är nödvändig för barns utveckling i samspel, men den är inte tillräcklig. Barn utvecklar känslan för rättvisa i samspel med andra barn (Williams, 2006, 37). Tidigare forskning inom området har visat att barn söker sig till jämlika kamrater som av en naturlig kraft (Strandell, 1994 ref. Jonsdottir, 2007, 47). Betydelsen av att vara tillsammans är viktig för att barnet ska kunna utveckla sin självkänsla och känna bekräftelse (Williams, 2006, 81). I kapitel 3.1 nämns närmare om hur barnet skapar självkänsla och vilken betydelse självkänslan har för barnet i samspel med kamraterna.

3 Barns kamratrelationer

I arbetet med småbarn krävs att man ständigt ser och bekräftar barnet. Goda relationer mellan personal och barn och mellan barn utgör kärnan i verksamheten. De enskilda individernas relationer till varandra är grunden till en positiv barngrupp. När det har skapats sammanhållning i barngruppen måste den underhållas med nya positiva upplevelser för att gruppen ska behålla gemenskapen. I goda relationer känner barnet sig tryggt. Redan innan barnet fyllt ett år visar det stort intresse för andra barn. Barnet känner samhörighet med andra och söker kontakt på olika sätt. Redan i en småbarnsgrupp knyts förtroliga vänskapsband genom den glädje barnen visar till varandra när någon har varit borta en tid och sen kommer tillbaka (Niss & Söderström, 1996, 31).

Fanny Jonsdottir (2007) har forskat kring barns kamratrelationer i förskolan. Hon har en lång erfarenhet som förskolelärare och har intresserat sig för barns sociala samvaro i förskolan. Jonsdottir (2007, 16) menar att relationer med kamrater är gynnsam för barns utveckling. Ett nära samarbete och samspel med andra främjar barnets sociala, emotionella och kognitiva utveckling. Jonsdottir (2007, 16) refererar Piagets teorier om att interaktion mellan kamrater förutsätter ett givande och tagande av idéer och tankar. Konflikter uppstår när egna och andras idéer och föreställningar leder till att jämvikten i barnets tankestruktur rubbas. Jämvikten återskapas genom att barnet får nya tankar och idéer. Samarbete och ömsesidig respekt är grunden till känsla av rättvisa i gruppssammanhang. För att ett barn ska vara säkert på att få en plats i grupp-gemenskapen utvecklar barnet närmare kontakt till ett fåtal andra barn som de leker med regelbundet. Studier visar att i samspel med jämnåriga kamrater erbjuds barnet tillfällen till att lära sig kommunicera, förstå och öka de sociala färdigheterna (Jonsdottir 2007, 50, Sommer, 2007,130; Williams, 2007, 52).

Barnet skapar sin självbild och självkänsla i samverkan med jämnåriga kamrater. Barnets självbild skapas kring de egenskaper och färdigheter som barnet uppfattar att omgivningen tillskriver barnet. Självkänslan får barnet genom värdering av dessa tillskrivna egenskaper och färdigheter (Jonsdottir, 2007, 17). En god självkänsla innebär att kunna lita på sitt eget omdöme och på sin egen känsla. Barn med en god självkänsla har lättare att säga ifrån och tar inte åt sig så lätt när någon kränker (Öhman, 2009, 115). Att vara tillsammans med andra ger stöd och trygghet i form av samhörighet och tillhörighet till den sociala gemenskapen. Barnet lär sig lita på sin omgivning och sina

kamrater (Jonsdottir, 2007, 17). Vardagssituationer kräver att barnet har de sociala färdigheterna och förstår de sociala koderna. Barn nekas direkt om de inte samarbetar och förstår spelreglerna. De barn som är mest populära visar självständighet och kan anpassa sig och leva sig in i andras lekar. Sommer (2007, 130) använder begreppet samvarokompetens med vilket han menar att barnet bör ha en kombination av både personliga och sociala förmågor. Salmivalli (2000, 72-73) har liksom Öhman (2009, 203) nämnt samvarokompetens delvis som att barnet vet hur det ska ta sig in i andras samspel, aktivitet och lek, men också om hur barnet själv är och beter sig som vän. Knutsdotter Olofsson (2003, 87) benämner leken som viktig i att öka barns samvarokompetens. Det är viktigt att pedagogen stöder barnens relationer till andra barn. Det gäller alla barn, i synnerhet de barn som har behov av särskilt stöd. Att stöda relationer mellan barn förebygger mobbning. Pedagogens närvaro är en förutsättning för en trygg utveckling av barns sociala samspel med kamraterna.

4 Pedagogens roll i arbetet att stöda barns kamratrelationer

Mötet mellan pedagogen och barnet avgör arbetets kvalitet (Niss & Söderström, 1996, 12). Ett tillförlitligt förhållande mellan barn och vuxen skapar grund för barnets emotionella välbefinnande och trygghet. När barnet känner sig tryggt, är det redo att leka och utforska omgivningen. Det krävs att pedagogen är lyhörd och kan se barnets behov för att skapa en trygg relation mellan den vuxna och barnet och mellan barnen i gruppen (Stoor-Grenner & Kirves, 2010, 50).

4.1 Att skapa positiva relationer

Pedagogen måste lyckas med att skapa en nära och varm relation till barnen för att få barnen att delta i verksamheten och för att de ska få utbyte av den. Ett litet barn kan aldrig få för mycket uppmärksamhet och uppmuntran. Småbarn behöver bli sedda och bekräftade. Det är viktigt att känna sig betydelsefull, behövd och uppskattad (Vehkalahti, R, 2008, 29). I den dagliga kontakten, när pedagogen visar intresse och lyhördhet för barnens behov stärks och utvecklas relationen till barnen. För att skapa positiva relationer mellan barnen behövs trygghet, respekt och ansvar. Det är viktigt att stöda varje enskilt barn, trygghet är en grundförutsättning för en positiv utveckling. Det är alla barns rätt att få känna sig trygga. (Niss & Söderström, 1996, 12-13; Stakes, 2005,

18- 19). För att kunna värna om denna rätt måste pedagogen vara nära barnen för att kunna granska deras samspel. Pedagogen måste finnas till hands för att ingripa i ett tidigt skede och garantera tryggheten. Både de barn som blir utsatta för kränkningar och de barn som kränker behöver stöd för att känna respekt för sin egen person och integritet (Niss & Söderström, 1996, 12-13).

Barn bör mötas respektfullt av vuxna. Barnet ska få känna att det godkänns sådant som det är och att det uppmärksammas, vilket främjar en sund självbild hos barnet (Stakes, 2005, 19; Öhman, 2009, 215). Genom mitt lekförslag ”Djungelresan” får pedagogen genom deltagande en möjlighet att stärka varje barns individuella roll i leken. Alla barn har en egen personlighet och har ålderstypiska behov och sätt att vara på. Det är viktigt att pedagogen respekterar alla dessa olikheter för att nå fram till barnet och för att få barnets förtroende. När den vuxna visar intresse för barnet känner barnet att det är någon, att det är en viktig person (Niss & Söderström, 1996, 31). Barn behöver modeller för interaktion och positiv respons från vuxna. Den vuxna ska hjälpa barnet att skapa positiva erfarenheter av att vara tillsammans med andra barn (Stoor-Grenner & Kirves, 2010, 50). När det uppstår en konflikt mellan barnen i gruppen, är pedagogens närvaro ett stöd som kan hjälpa barnen att hantera den negativa situationen.

4.2 Barn i negativ växelverkan

Om det förekommer kränkningar i en barngrupp är det viktigt att följa med kränkningarnas omfattning och det utsatta barnets upplevelser (Öhman, 2009, 210-211). Ett barn som har hamnat i en ond cirkel med negativ växelverkan har svårigheter att själv ta sig ur och behöver hjälp av en vuxen (Stoor-Grenner & Kirves, 2010, 50). Pedagogen har ett stort ansvar i att återetablera positiva relationer mellan barnen i gruppen. Barn utesluter ett annat barn när de uppfattar den andra som ”annorlunda”. Oftast beror det på att det annorlunda upplevs som hotfullt och skrämmande. Ofta vill barn leka tillsammans med andra barn som ”kan leka”. Det finns ingen rätt till att ett barn i grupp får systematiskt utesluta ett annat barn från gruppen. Det finns ingen regel för att det enskilda barnet ska anpassa sig, och ändra på sig för att bli omtyckt av de andra. Det är samvaroreglerna som ska ändras, hur man får vara som person och hur man är tillsammans i gruppen (Öhman, 2009, 210-211).

Barn har rätt att ta ansvar för sina handlingar. Barn kan behöva hjälp med att lära sig reglera känslor och beteende och det är av största betydelse att inse att känslor kommer inifrån. Barnet styr sina egna känslor och vuxna som arbetar med barn måste inse att om man stoppar barnets känslor leder det inte till någon positiv utveckling, men ändå måste gränsöverskridande beteenden och kränkningar genast stoppas. Det viktiga är att komma ihåg att respektfullt bemöta barnet och inte döma, utan samtala lugnt kring vad som inte accepteras i beteendet och vad det ger för konsekvenser för det barn som drabbats och för barnet självt. Pedagog kan ge alternativ som barnet istället kan använda sig av. Pedagog har också ett stort ansvar i att föra diskussionen mellan barnen och mellan honom själv och barnen. Det är också viktigt att pedagog ingriper på ett konstruktivt sätt när ett barn inte kan hantera avvisanden från andra barn. Om barnet inte hjälps blir risken stor att barnets utveckling tar en destruktiv väg. Utgångspunkten för allt ingripande skall vara barnens trivsel och välmående. Pedagogens ansvar är att balansera sitt ingripande när ett barn utvecklar nedlåtande och kränkande beteende mot andra barn (Öhman, 2009, 215). Pedagog måste lära barnet att kommunicera vilket behandlas mera om i nästa avsnitt.

4.3 Kommunikation

Kommunikation är mera än bara ord. Det handlar om på vilket sätt vi säger saker, vilka underförstådda budskap som finns i det vi säger. Det handlar också om vårt sätt att vara, vår kroppshållning, ansiktsuttryck, tonfall och ögonkontakt (Öhman, 2009, 126).

Att arbeta med språket som kommunikation handlar om att stimulera varje barns inre dialog för att utveckla sitt ordförråd och berika sitt språk. Lika viktigt som att arbeta med att stimulera språket, måste pedagog också arbeta med det känslomässiga språket. Vårt handlande är beroende av hur vi tänker om våra känslor. Negativa tankar påverkar vårt handlande negativt, medan positiva tankar oftast leder till handlingar med positiva konsekvenser. Vi fastnar lätt i tankemönster som vid behov går att bryta när vi ser möjligheten att tala med de inre tankarna och styra våra tankar till något som fungerar bättre (Öhman, 2009, 129).

Tankar och samtal kring människorelationer och konflikter är nödvändiga för att få en förståelse för konflikternas uppkomst (Öhman, 2009, 129). I konfliktsituationer mellan barn uppstår möjligheter att utveckla problemlösningsfrågan. I kommunikation och

samverkan som förutsätter att lösa problem, har pedagogens förhållningssätt stor betydelse för hur fortsatt samspel utvecklas (Williams, 2007, 75). Pedagogen kan se samspelet mellan barnen från tre perspektiv och tänka högt om vad de gör tillsammans, hur de har det tillsammans och hur de reflekterar kring vad de gör och hur de har det (Öhman, 2009, 129). Mellan pedagog och barn bör det finnas en kommunikation, det är viktigt att prata kring dessa olika perspektiv och inbjuda till samtal kring upplevelsen (Williams, 2007, 74). Barn behöver vuxna språkliga förebilder. Det är viktigt att pedagogen uttrycker allt det goda hon ser i samspelet mellan barnen. Ord på den omsorg som ges i vardagliga situationer som god, snäll, hjälpa, omtänksam, dela och trösta är viktiga ord för må-bra-känslor. Det är lika viktigt att kunna uttrycka må-dåligt-känslor i ord, som ledsen, trött, moloken och hängig (Öhman, 2009, 129).

4.4 Att samtala med barn om känslor

Det är viktigt att tala om känslor med barn. När barn bär på svåra känslor behöver de få prata ut med pedagogen för att få sätta ord på känslan och få den bekräftad. ”Hur känner du dig nu? Vad var det som du ville?” När barn inte klarar av att styra sina känslor och konflikter och ilska uppstår, är det viktigt för pedagogen att kunna se barnens goda avsikt och samtala kring det som händer. Barnen får känna att den vuxna lyssnar och får en vana att tala om känslor (Öhman, 2009, 129).

Barn mår bra av att samtala med vuxna om känslor. Ju mer pedagogen gör det, desto fler ”känsloord” får barnen, vilka blir viktiga redskap i relationer tillsammans med andra. Barn förstår vuxnas ”känsloord” på olika sätt. För att stimulera barns känslomässiga tänkande kan pedagogen använda sig av frågor som ”varför är hon ledsen? Hon ser glad ut, vad tror du hon känner?” Det är också viktigt att uppmärksamma och förklara känslor, ”Hon är rädd för att hennes nalle har kommit bort”. Genom att samtala med barn på detta sätt, hjälper pedagogen barnen att reflektera över vad som orsakar känslor, hur känslor uttrycks och vilka konsekvenser det har. Den här kunskapen är till god hjälp för barnen i deras samvaro med andra barn (Öhman, 2009, 130-131).

Det är lika viktigt att samtala med barn om känslor och om vad som händer, som att stoppa det oacceptabla beteendet. Samtalen bör ske både med enskilda barn och med hela gruppen. Det kan fungera som en kontinuerlig kartläggning av klimatet i

barngruppen, som en stödinsats eller som en lärandesituation för både vuxna och barn. Samtalen ska göra barnen delaktiga och låta deras röst bli hörd. Barnen ska också lära sig samtala kring det som känns svårt, som att inte få vara med eller hur man säger nej till någon som vill vara med. I ett samtal får pedagogen inte göra något barn till syndabock. Pedagogen kan också se samtalet från ett annat perspektiv och problematisera sitt eget uppdrag istället för barnen. Före samtalet kan pedagogen reflektera tillsammans med sina kollegor över:

- Vad är det som gjort att vi inte sett vad som hänt mellan barnen?
- Vad har hänt och när?
- Vad tänker och känner barnen kring det som hänt?
- Hur kan vi stödja barnen att hantera sådana situationer?

(Öhman, 2009, 219).

I samtal med barn måste den vuxna komma ihåg att barn är i underläge i jämförelse med vuxna. I samtalet måste pedagogen sträva efter ömsesidighet och jämbördighet trots att det inte fungerar fullt ut. Pedagogen måste också komma ihåg att barn inte alltid kan uttrycka sina upplevelser och erfarenheter i ord. Det ställer stora krav på pedagogen som ska kunna tolka och reagera på barnets känslomässiga uttryck och gester. Trots att barn inte kan uttrycka sig verbalt förstår det vad andra säger. Samtalet ska bli som en dialog mellan den vuxna och barnet och mellan barnen. Det gäller att ställa rätt fråga samtidigt som frågans formulering inte ska söka det svar som den vuxna förväntar. Barn är lyhörda och försöker svara det som de tror att pedagogen vill höra. Det gäller för pedagogen att sätta mer värde på att lyssna till vad barnen har att säga. När man verkligen lyssnar till vad barnen har att säga kan det ges möjlighet till nya insikter i arbetet. Pedagogen ska vara nyfiken och villig att närma sig barnen för att se vad som skrämmer dem, vad som skänker glädje, tröst och trygghet i deras värld. Det fordrar att den vuxna visar ett sensitivt och respektfullt bemötande, vilket stärker barnen (Öhman, 2009, 219-221). I samtal med barn är lek ett bra redskap, i leken får barn möjlighet att uttrycka sig och på sätt får pedagogen en bredare bild av hur barnen fungerar tillsammans. Leken har en betydande roll och behandlas mera om i följande kapitel.

5 Leken och dess betydelse

Lekens betydelse diskuteras mycket mer än tidigare. Leken är det bästa sättet för småbarn att lära om sig själv och om omgivningen. Genom leken lär barn att hantera sin omgivning och skapa en förståelse för omvärlden. Att leka bidrar till barns självrespekt och självkänsla. För att det ska bli lek förutsätter det trygghet och social skicklighet. Barn utvecklar sin sociala kompetens i leken. Leken ger närhet och barnen kommer i kontakt med andras och egna känslor. Barn får genom lek lära sig hur man ska bemöta andra barn. Allt det som man vill lära barn kan man lära genom lek (Niss & Söderström, 1996, 42; Knutsdotter Olofsson, 2003, 84-85; Öhman, 2009, 190).

Det är viktigt att alla barn får känna sig trygga så att de kan gå in i leken. Ibland vill barn leka ensamma och gå in i låtsasleken och fantisera kring allt som händer. En förutsättning för att leken ska fortgå är att harmonin i leken bevaras. När ett barn hittar en syskonsjäl att leka med flyter leken utan avbrott. Tillsammans med andra barn kan det hända att det inte är lika lätt när många viljor och idéer ska samordnas. Lekens harmoni störs av maktkamp, ojämlikhet, övergrepp och översitteri. Lekens harmoni bevaras genom de sociala reglerna, samförstånd, ömsesidighet och turtagande (Knutsdotter Olofsson, 2003, 24-25).

I Djungelresan ges möjlighet för varje barn att träna de sociala reglerna. Genom de olika moment som finns i leken (bilaga 2) lär sig barnen de sociala reglerna som Knutsdotter Olofsson (2003, 24-25) benämner. Alla barn får vara delaktiga, lära sig bemästra sina känslor, hjälpa varandra, skapa glädje, vänta på sin tur och fördjupa viktiga kamratrelationer. Under hela småbarnsperioden läggs grunden för barnets förmåga att leka genom samspel med andra. Man kan också säga att grunden för samspel med andra läggs framförallt i leken (Niss & Söderström, 1996, 41).

5.1 Grunden till barns lek

Det är en självklarhet för oss att barn leker. Många barn lär sig leka i tidig ålder och grunden till lek har de med sig hemifrån. Barnens föräldrar har lekt med dem ända sen de var nyfödda. De har lekt med barnets händer, fötter och tår utan att kanske vara medvetna om att de skapat en förutsättning för sitt barn att leka (Niss & Söderström,

1996, 42). Varje barn föds med en förmåga att leka. För att leken ska utvecklas måste barnet få leka och lära sig leksignalerna att skilja på vad som är lek och vad som är verklighet (Knutsdotter Olofsson, 2003, 35).

Knutsdotter Olofsson (2003, 23) har genom sin forskning gett oss mycket kunskaper om hur barn lär sig leka och vilka förutsättningarna är för lek. För att kunna leka gäller det att finna lekens medvetandetillstånd och kunna försätta sig i den. En del barn behöver mycket stimulans för att träda in i leken, andra går in i lekens medvetande tillstånd direkt. När de inre föreställningarna uppstår finner barnet nyckeln till lekens värld. Knutsdotter Olofsson (2003, 52) menar att i leken tillsammans med barnen krävs lekfulla vuxna och en stimulerande miljö. I en stimulerande miljö med en trygg vuxen kan barn leka tryggt och skaffa sig verktyg som de behöver för att klara av livets alla krångligheter. Pedagogen ska ge stöd och uppmuntran som barnen behöver för att samspela med sina kamrater. Rimliga krav ska ställas på barnen så att de får möjlighet att lyckas (Niss & Söderström, 1996, 33).

5.2 Att genom lek främja barns samvarokompetens

Genom leken finns goda möjligheter att skapa goda relationer i gruppen, både mellan pedagog och barn och mellan barnen. Att leka betyder att verkligen få vara med och leka och bli accepterad som lekkamrat. I leken möts barn i samspel, men inte alltid i positiv bemärkelse. Leken är den mest dominerade form av relationsarbete för barn. I leken är barn vänner och helt plötsligt är de ovänner och måste lära sig hantera konflikter (Öhman, 2009, 191–193).

Nyfikenheten till lek kan väckas av pedagogen. Den vuxna ska vara deltagande och inte hindra barn att möta lekens förtrollade värld genom att envist hålla sig till verkligheten (Knutsdotter Olofsson, 2003, 30). Samtidigt som den vuxna leker med barnen fås kunskap om barnets förmåga och personlighet. Att veta om barn är positiva, aktiva eller osäkra är en viktig bit och fungerar som vägledande i arbetet med barn (Niss & Söderström, 1996, 33). När den vuxna deltar i leken ges möjlighet till att hjälpa de barn som har svårare att ta sig in för att samspela i gruppen. Barn är ofta ivriga att ta med en vuxen i leken och den vuxna får möjlighet att hjälpa varje barn att hitta sin roll (Stoor-Grenner & Kirves, 2010, 51; Knutsdotter Olofsson, 2003, 83-84).

Knutsdotter Olofsson (2003, 111) menar att det är den vuxnes ansvar om barn leker, hur barn leker och vad de leker. Gemensamma upplevelser i gruppen utgör grunden till barns inställning till att vara tillsammans. När barn leker tillsammans får de kunskap om varandra. Barn behöver få utmaningar och möjligheter att undersöka och prova sig fram till nya upplevelser. Nya utmaningar som barnen klarar av stärker det enskilda barnets självkänsla. Glädjen över att lyckas med allt större utmaningar föder lust och nyfikenhet till att försöka sig på allt svårare uppgifter (Niss & Söderström, 1996, 33). Stoor-Grenner & Kirves (2010, 36) refererar Suhonen (2009) som anser att leken tillsammans med andra fungerar, om barnet har förmåga att iaktta andra och att kommunicera med andra barn. I leken ges möjlighet för barn att träna samarbetsförmågan och stärka barnets positiva bild av sig själv och en positiv bild av andra. Glädje, utmaning, samarbete och en förmåga att iaktta är nyckelorden till mitt lekförslag Djungelresan (bilaga, 2). Leken stöder kamratrelationer i barngrupp. Vägen till Djungelresan presenterar jag i planeringsprocessen i följande kapitel.

6 Planeringsprocessen

Det praktiska genomförandet av Djungelresan startade i februari 2010 när jag valde att skriva mitt examensarbete och gick med i projektet Det resilienta barnet. I projektet ingick samarbete med Folkhälsan rf:s mobbningsförebyggande projekt. Folkhälsan önskade få material med syfte att använda i sitt stödmaterial för ingripande i, och förebyggande av mobbning bland barn före skolåldern. Under våren 2010 var representanter från Folkhälsan avdelningschef Gun Andersson och planerare Maria Stoor-Grenner vid ett antal tillfällen vid Yrkeshögskolan Novia i Åbo, för att diskutera kring vilket material de var i behov av. Av de alternativ som presenterades valde jag leken. Att utforska hur barn samspelar i leken kändes mest betydelsefullt för mig.

6.1 Från tanke till praktik

Det forskas allt mera kring barns samspel och därför är det viktigt att lyfta fram leken som redskap i arbetet med att stöda barns kamratrelationer. Pedagogens roll är viktig

när det gäller att förbygga mobbning bland barn. Pedagogen måste vara uppmärksam och bidra till att barnen känner sig trygga i leken.

Min tanke var att jag skulle utforma någon form av motorik- eller äventyrsbana. För att få en teoretisk bakgrund, samlade jag information från litteratur med kända forskare som Knutsdotter Olofssons (2003) teorier kring lek och Öhmans (2008) teorier kring relationsarbete i förskolan. Lekens innehåll och utförande skulle innehålla moment som gav spänning, sammanhållning och samarbete på barnens nivå. Jag ställde mig frågan: Hur får jag barnen att hålla ihop gruppen och att samarbeta? Därifrån kom idén med vänskapsbandet (bilaga 2, 6-7). När barnen håller vänskapsbandet klarar de av att hålla gruppen samman, iaktta varandra och hjälpa varandra genom leken. Till djungelresan planerades åtta stationer där tyngdpunkten ligger på, trygghet, samhörighet och glädje. Trygghet skapas genom att en vuxen deltar i leken på den vuxnes nivå. Glädje föds från den inspiration pedagogerna och barnen ger varandra. Samhörighet är den närhet som skapas när trygghet och glädje finns. En positiv atmosfär och känslan av samhörighet förebygger mobbning och försvårar dess uppkomst.

För att praktiskt utföra leken, valde jag ut 5 barn i olika ålder från 2- 6 år. Jag kontaktade föräldrarna för godkännande. Från hemmet fick barnen ta med sig kramdjur till daghemmet som påminner om djur i djungeln. Djuren är till för att förstärka känslan av att vara i djungeln och för att ge inspiration till leken. Djuren placerades ut i rummet, där barnen tillsammans med pedagogen gjorde i ordning rummet med de åtta stationerna. Enligt barnens önskan målades deras ansikten med färg, för att de ville likna djur som finns i djungeln. Ett barn önskade att inte bli målat i ansiktet. Niss & Söderström (1996, 31) påpekar att det är viktigt att pedagogen respekterar barnets önskan och att barnet ändå ges möjlighet att skapa sig en egen roll i leken.

I inledningen beskriver pedagogen leken för barnen (bilaga 2). Leken startar vid första stationen. Barnen och pedagogen sitter på mattan och leker att den flyger iväg. Pedagogens närvaro ger trygghet och inspiration till barnen samtidigt som pedagogen får en möjlighet att betrakta varje barn och stöda dem i växelverkan med de andra barnen. Pedagogen följer barnen genom alla åtta stationerna (bilaga 2, 3-13). Bilderna som fotograferats uttrycker tydligt barnens glädje och samarbete.

6.2 Fotografering och godkännande

Som fotograf fungerade Natalie Westerholm. Westerholm fotograferade 74 bilder under den pågående leken och 69 bilder för pärmblad. 12 bilder har valts ut till examensarbetet. Barnens föräldrar har godkänt leken och fotograferingen. Bilderna som sändes till Folkhälsan kommer att vara öppna för allmänheten varvid föräldrarna har gett skriftligt godkännande (bilaga 1). Bilderna kommer också att finnas i Yrkeshögskolan Novias bibliotek i Åbo. Bildningsväsendets direktör i Nykarleby har kontaktats per telefon för godkännande av fotografering vid daghemmet, kommunen kräver inget skriftligt godkännande för fotograferingen.

6.3 Folkhälsans kriterier

Folkhälsan önskade ett lekförslag som stärker kamratrelationer och förebygger mobbning. Kriterierna var att lekförslaget fick innehålla högst två A4 sidor, därför sammanställdes texten och fotografierna av leken sändes separat. Anvisningar för lek lämnades bort. Folkhälsan godkände lekförslaget. Examensarbetets praktiska del innehåller anvisningar för leken (bilaga 2,1), eftersom jag anser att det kan vara till nytta för pedagoger som kommer i kontakt med mitt examensarbete. Klara instruktioner gör att pedagoger på daghem lättare kommer igång med att leka djungelresan tillsammans med barnen.

7 Avslutande diskussion

Syftet med examensarbetet var att beskriva hur man genom lek kan stöda barns kamratrelationer mellan barn före skolåldern. Mitt uppdrag var att utveckla ett lekförslag till Folkhälsan rf:s mobbningsförebyggande projekt. I examensarbetets inledning ställde jag frågan: Hur kan pedagogen hjälpa barn att stärka den sociala och emotionella utvecklingen så att det bidrar till goda relationer mellan barnen i gruppen? Mitt intresse under examensarbetets gång, har varit att få bekräftelse på att Djungelresan fungerar som stöd i förebyggande mobbningsarbete.

Studier visar att pedagogens viktigaste uppgift är att på ett finkänsligt sätt stöda och vägleda barnen i deras kamratrelationer. Leken är det bästa sättet för småbarn att lära om sig själv och om omgivningen. Genom leken lär barn att hantera sin omgivning och skapa en förståelse för omvärlden (Niss & Söderström, 1996, 42; Knutsdotter Olofsson, 2003, 84-85; Öhman, 2009, 190). Djungelresan ger en fin möjlighet att skapa gemenskap. Gemenskap skapas av att barnen och pedagogen delar glädjen tillsammans och alla får känna samhörighet i gruppen.

I arbetet med att stöda kamratrelationer har pedagogen en avgörande roll. Det förutsätter att pedagogen är lyhörd för barns behov och skapar trygghet i barngruppen för varje enskilt barn. Det gäller att på ett så tidigt stadium som möjligt känna igen den situation där barnen behöver extra stöd. I daghemmet ska skapas en sådan atmosfär att varje barn ges möjligheten att känna ömsesidig tillit, jämlikhet och respekt. Barnen lär sig hitta glädjen tillsammans, lär sig att styra sina känslor, lär sig problemlösning och att tolka olika situationer genom att de leker och kommunicerar tillsammans. Djungelresan ger förutsättningar att utveckla barns samvarokompetens. Pedagogen har möjlighet att lyfta fram varje enskilt barn och bidra till att det accepteras av sina kamrater. Samvaro växer fram under Djungelresans gång, men det kräver pedagogens närvaro både fysiskt och psykiskt. Pedagogen ska bjuda in barnen till samvaro, lyssna till, se och bekräfta varje enskilt barn. Om det uppstår negativ växelverkan under lekens gång, behöver barnen få hjälp med att lära sig hantera egna känslor och lära känna igen andras känslor. Genom samtal öppnas många portar till problemlösning.

I arbetet bland barn kan Djungelresan utvecklas till andra liknande lekar. Efter en tid när barnen har skapat samhörighet genom att leka djungelresan, kräver de nya utmaningar. Pedagogen och barnen kan tillsammans skapa andra spännande äventyr. Det kan vara både inomhus- eller utomhuslek. Det gäller att ha fantasi och kreativitet, för att hålla verksamheten levande. Vänskapsbandet förenar barnen och kan därför följa med i varje ny lek tills utveckling har skett i gruppen och pedagogen ser att varje barn har hittat sin roll bland kamraterna. I gruppen kan pedagogen ta in flera barn och skapa en större grupp eller också blanda om i smågrupper. Den nya gruppen ger nya erfarenheter och barnen lär sig hantera nya situationer med pedagogens närvaro. En större grupp kräver flera pedagoger eftersom en större grupp kräver mera uppmärksamhet av pedagogen.

Som blivande Socionom känner jag att jag fått mera kunskap kring hur viktigt det är att arbeta med barns kamratrelationer. Teorier kring barns relationer i samspel och vikten

av pedagogens närvaro, har stärkt min tanke om Djungelresans funktion i praktiken. Det är en stor utmaning för personal på daghem, att arbeta med förebyggande mobbningsarbete. Det förutsätter att personalen är uppmärksam, empatisk och aktiv.

Källförteckning

Gottberg, M-P, (2007). *Social och emotionell träning för alla barn*. En praktisk handbok för skolan, förskolan och föräldrar. Jönköping: Brain Books AB.

Jensen, M, (2009). *Leka för att lära*. Utveckling, kognitiv och kultur. Lund: Studentlitteratur AB.

Jonsdottir, F, (2007). *Barns kamratrelationer i förskolan*. Samhörighet tillhörighet vänskap utanförskap. Malmö: Holmbergs. Malmö högskola. Lärarutbildningen. www.mah.se/muep (hämtad 4.8.2010)

Killén, K, (2009). *Barndomen varar i generationer-2*. Lund: Studentlitteratur.

Knutsdotter Olofsson, B, (2003). *I Lekens värld*. Stockholm: Liber AB.

Niss, G & Söderström, A-K, (1996). *Små barn i förskolan*. Lund: Studentlitteratur.

Salmivalli, C, (2005). *Kaverien kanssa*. Vertaissuhteet ja sociaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sommer, D (2007). *Barndompsykologi 2:2*. Utveckling i en förändrad värld. Hässelby: Runa.

Stakes, 2005. *Grunderna för planen för småbarnsfostran*. http://varttua.stakes.fi/NR/rdonlyres/EA1733C8-94BB-4CF7-8182-C84E1AEF2A56/0/s_vasu.pdf (hämtad 3.5.2010)

Stoor-Grenner, M & Kirves, L, 2010. *Mobbar även småbarn*. Helsingfors: Folkhälsan & Mannerheims barnskyddsförbund. <http://www.folkhalsan.fi/Global/Rapporter%20och%20publikationer/Må%20bra/Mobbningsförebyggande/Mobbar%20även%20småbarn.pdf> (hämtad 25.6.2010).

Vehkalahti, R, (2008). *Trygga barn*. Stärk barnets självkänsla med lekar och aktiviteter. Helsingfors: Fontana Media.

Williams, P, (2006). *När barn lär av varandra*. Samlärande i praktiken. Stockholm: Liber AB

Öhman, M (2008). *Hissad och dissad*. Om relationsarbete i förskolan. Stockholm: Liber

Yrkeshögskolan Novia

Avdelning för vård och det sociala området

Eva Westerholm

Norrskenet 7

66900 Nykarleby

Bästa föräldrar och barn

Som Socionom YH studerande inom utbildningsprogrammet för det sociala området vid Yrkeshögskolan Novia i Åbo skriver jag mitt examensarbete som ingår i projektet det ”resilienta barnet”. Inom projektet ingår ett samarbete med Folkhälsan rf:s mobbningsförebyggande projekt där min uppgift är att göra ett lekförslag som främjar barns kamratrelationer. För att mitt lekförslag ska bli möjligt att genomföra vänder jag mig till er, för att fråga om möjligheten finns att jag får fotografera ert barn i leken tillsammans med andra barn i gruppen. Barnet kommer att fotograferas vid barnets daghem och fotografierna kommer att användas till examensarbetet och Folkhälsan rf:s mobbningsförebyggande projekt. Fotografierna kommer att finnas till allmänt förfogande.

Som förälder till _____

godkänner jag att mitt barn får fotograferas vid daghemmet _____

Jag tillåter att fotografierna får användas till arbetet och till allmänt förfogande.

Förälderns namnteckning

Förälderns namnteckning

_____/_____.2010_____

Tack för er medverkan!

Djungelresan

- ett lekförslag för att främja barns kamratrelationer

Anvisningar för djungelresan

I mitt praktiska material presenterar jag ett lekförslag i form av en bana som barnen tillsammans med pedagogen ska ta sig igenom. Leken riktar sig till barn före skolåldern. Genom att på förhand lyssna till barnen får pedagogen kunskap om vilket tema barnen är intresserade av. Den lek som presenteras här, är mitt bidrag till Folkhälsan rf:s mobbningsförebyggande projekt. Leken kallas "Djungelresan". Tillsammans med pedagogen får barnen uppleva en intressant resa i djungeln, genom att följa en bana som barnen tillsammans med pedagogen har gjort upp. Pedagogen kan hjälpa barnen att hitta sin roll i leken och samtidigt inspirera alla till att låta fantasin flöda kring det som händer i djungeln under resans gång. För att leken ska fortgå, krävs det att alla barn hittar sin roll i relation till kamraterna (Pramling Samuelsson, Asplund Carlsson, 2003, 52).

Syfte

Syfte med leken är att stärka barns samvarokompetens och lära barn att kommunicera, samspela, ta hänsyn och vänta på sin tur. Barnen ska få tillfälle att inspireras, att göra något roligt tillsammans, känna samhörighet och få en känsla av att tillhöra en grupp.

Förberedelser

Pedagogen diskuterar med barnen på förhand vilket tema de önskar välja. Det är viktigt att pedagogen tar del av barnens tankar. Barns tankar kan ge mycket inspiration till leken. Barn kan själva skapa material som kan komma till nytta i leken. Det kan också vara roligt för barnen att ta med leksaker hemifrån som kan stärka lekens fantasier. Genom att visa barnen lekens tolkningsmöjligheter för man in barnen i lekens värld. Det tar inte lång tid och kräver nästan ingenting förutom att pedagogen själv vet vad lek är (Knutsdotter Olofsson, 2003, 26). Pedagogen förbereder leken tillsammans med barnen och gör upp den resa som de tillsammans hittat på. Inspirerande saker placeras ut bland de olika stationerna för att stimulera till fantasi. Barnen från det daghem jag presenterar i examensarbetet, ville ha med kramdjur som påminner om djungeln som de placerade ut runt om i daghemmet. Några barn ville också ha ansiktsmålning för att själv känna sig som djur i djungeln.

Instruktioner

Ge barnen tydliga instruktioner. Sätt er i en ring. Var noga med att alla barn ser och får delta. Pedagogен ritar på ett papper och förklarar samtidigt för barnen hur leken går till. På så sätt känner barnen sig trygga, när de vet på förhand vad som ska hända och vad de ska göra. Pedagogен förklarar vad det är som barnen tränar på i de olika momenten och att det viktiga är gemenskap och att barnen gör resan tillsammans. Berätta om betydelsen av vänskapsbandet och varför det är så viktigt att stöda och hjälpa varandra i leken. Under resans gång deltar pedagogен i leken på den vuxnas vis. Pedagogens närvaro ger trygghet och barnen kan känna glädje och kamratskap i gruppen. Pedagogен ska inspirera barnen till fantasi och barnen ger också möjlighet att inspirera pedagogен, om pedagogен är uppmärksam. I följande avsnitt finns Djungelresan med bilder och förklaringar. Följ med på Djungelresan och möt barnen i leken.

I materialet här nedan presenteras en lek som kallas "Djungelresan". Syftet med leken är att lära barn kommunicera, samspela, ta hänsyn och vänta på sin tur. Barn ska få tillfälle att inspireras, att göra något roligt tillsammans, känna samhörighet och känslan av att tillhöra en grupp. Barns naturligaste form att vara tillsammans är genom leken (Knutsdotter Olofsson, 2003, 52).

DJUNGELRESANS START

Bild 1. *Barn ska få uppleva delaktighet* (Öhman, 2009, 205).

I rummet placeras ut en matta på golvet. Runt mattan placeras ut filtar som föreställer moln. Ett barn sitter på mattan medan de andra barnen är utplacerade på molnen. Barnet på mattan sträcker ut handen för att hjälpa de andra barnen att ta sig bort från molnen och upp på mattan (bild 1). Varje barn får möjlighet att bli sedd och bekräftat som en viktig kamrat i leken. Alla ska få känna sig betydelsefull.

bild 2. *Intresse och glädje skapar positiv atmosfär* (Öhman, 2009, 101).

När alla kamrater sitter på mattan, flyger mattan till djungeln. Under den flygande resan upptäcker barnen en massa intressanta djur som de ser från luften, och genom den musik som spelas skapas känslan av att mattan flyger (bild 2). Pedagogens närvaro garanterar trygghet åt varje barn (Öhman, 2009, 215). Med på mattan har barnen ett vänskapsband som de senare behöver för att alla ska kunna ta sig igenom djungeln.

bild 3. *Leken lär barn bemästra sina känslor* (Knutsdotter Olofsson, 2003, 133).

Barnen använder vänskapsbandet för att hålla gruppen samman. Bandet ska barnen hålla i redan från början och under hela resans gång. Vänskapsbandet förenar kamraterna att hålla ihop i djungeln. Barnen kryper in i djungelns mörka grotta (bild 3). När barnen håller vänskapsbandet måste de stanna upp och vänta på sin tur och visa hänsyn mot kamraterna, samtidigt lär de sig förstå andras känslor och upplevelser som uppstår när de ska krypa in och möta det som finns i grottan.

bild 4. *Alla barn bidrar till lekens utveckling på olika sätt* (Pramling Samuelsson, Asplund Carlsson, 2003, 52).

Barnen kommer ut genom tunneln och klättrar upp för berget. För att barnen ska lyckas ta sig över berget måste de vänta på varandra och hjälpa varandra. De ojämna ytorna på berget, skapar utmaningar när barnen ska klättra och samtidigt hålla i vänskapsbandet. Barnen måste lära sig kommunicera och samspela för att ta sig vidare genom djungeln (bild 4).

bild 5. Ömsesidighet innebär att alla är på jämställd nivå oberoende av ålder (Knutsdotter Olofsson, 2003, 26).

Barnen klättrar över berget (bild 5). Den positiva kamratrelationen skapar en trygg stämning. Lekskickliga barn anpassar sig till yngre barn, när de leker tillsammans. (Knutsdotter Olofsson, 2003, 26)

bild 6. *Man kommer varandra nära genom lekens fantasier* (Jensen, 2009, 85).

Barnen har byggt upp gruppens samhörighet under resans gång när de nu kommer till en hängbro. Barnen måste kasta iväg vänskapsbandet när de möts av en tornado. Alla slänger iväg vänskapsbandet i vattnet (bild 6). Barnen måste vänta på sin tur, för att få åka i tornadon (bild 7). Att lära sig turtagning är en viktig uppgift i barngruppen (Knutsdotter Olofsson 2003, 26). Under den tid barnen väntar på sin tur, finns det möjlighet att samtala och leva sig in i leken.

bild 7. Turtagning är en nödvändig ingrediens i leken

(Knutsdotter Olofsson, 2003, 135).

Varje barn får i tur och ordning snurra i tornadon för att komma vidare (bild 7). Barnet i tornadon måste ta hänsyn till de kamrater som står vid hängbron och väntar och får inte sitta för länge i tornadon. Barn som fått utveckla sin lekförmåga utvecklar empati, medkänsla och respekt för varandras behov (Jensen, 2009, 85). Med medkänsla och hjälpsamhet blir barn populära bland kamraterna (Knutsdotter Olofsson, 2003, 85).

bild 8. *Känslor påverkar utvecklingen av hjälpbeteendet* (Öhman, 2009, 93).

För att ta sig från tornadon, behövs det en kamrat som sträcker handen för att hjälpa barnet att komma bort från tornadon (bild 8). I leken lär sig barn både att ge hjälp och att ta emot hjälp. Barn blir mer hjälpsamma när de känner sig glada och tillfreds och när den hjälp de ger direkt, förstärks av andra barn eller vuxna (Öhman, 2009, 93).

bild 9. *Leken behöver uppmuntran och näring av vuxna (Knutsdotter Olofsson, 2003, 118)*

Barnen kommer sedan till en flod. För att ta sig över floden måste barnen hålla varandra i hand och balansera över en trädstam. I vattnet finns en krokodil. Pedagogerna på bilden är med och gör krokodilen levande för att ge lite spänning i leken (bild 9). Pedagogerna känner barngruppen och vet hur mycket spänning varje barn klarar av. Barnens upplevelser är olika och de lär sig möta andras känslor och bemästra sina egna.

bild 10. *Glädje ger möjlighet att upprätthålla och fördjupa viktiga relationer*
(Öhman, 2009, 101)

Barnen har kommit till andra sidan floden. Genom barnens fantasi blir händerna till kikare. Barnen börjar kika på flickan som leker att hon är djungelns lejon. Flickan visar tydligt sin glädje över att få uppleva att bli sedd av kamraterna (bild 10). När barn låtsasleker skapar de rika inre föreställningar. I leken tränas de sociala reglerna som ökar barnets sociala kompetens (Knutsdotter Olofsson, 2003, 87).

bild 11. *Leken ger närhet* (Niss & Söderström, 1996, 42).

Slutligen åker barnen åter hem på den flygande mattan. Med förtjusning och en härlig känsla av samhörighet och glädjen över att ha lekt tillsammans (bild 11).

KARTLÄGGNING AV LEKEN

Vill man göra en kartläggning av sin barngrupp, är djungelresan ett bra redskap. Här kan man blanda barn i små grupper, för att ta reda på hur väl de fungerar tillsammans. Genom pedagogens deltagande är samspelet nära och det är lätt att i problemsituationer stanna upp leken. När leken stannas upp, kan pedagogen sätta fram problemet och låta barnen själva lösa hur man bäst kan hjälpa sin kompis att komma vidare i leken. Pedagogerna ska kommunicera med barnen på ett sådant sätt, att barnen får förståelsen för skillnaden mellan ensamhet och samhörighet. Viktigt är att pedagogen sen fortsätter ge barnen inspiration till fortsatt lek. När man vill tydliggöra ett problem i en barngrupp, kan det vara bra att ha en skild pedagog som dokumenterar det som händer i leken. Det kan vara bra att både dokumentera barnens och även den lekande pedagogens handlande, vilket kan underlätta hur fortsatt arbete utförs med att skapa goda kamratrelationer.

Källförteckning

Knutsdotter Olofsson, B, (2003). *I Lekens värld*. Stockholm: Liber AB.

Niss, G & Söderström, A-K, (1996). *Små barn i förskolan*. Lund: Studentlitteratur.

Jensen, M, (2009). *Leka för att lära*. Utveckling, kognitiv och kultur. Lund: Studentlitteratur AB.

Pramling Samuelsson, I & Asplund Carlsson, M (2003). *Det lekande lärande barnet*. Stockholm: Liber

Öhman, M (2008). *Hissad och dissad*. Om relationsarbete i förskolan. Stockholm: Liber